

به بۆنەو رۆ ئوروپايى فرەزوانى، ۲۶ مانگەو سىپتەمبىرى

۲۶ مانگەو سىپتەمبىرىو گىرد سالىو جە ئوروپانە رۆ ئوروپايى فرەزوانىن. ئى رۆو بە مەرنىاروو شور او ئوروپايى جە سالەو ۲۰۰۱ى، كە سالەو فرەزوانى بى جە سەرانسەرو ئوروپانە، پىسەو رۆ ئوروپايى فرەزوانى دەسنىشان كرىا. چا سالەولاي گىرد سالىو چى رۆنە بە مەراسمى وچالاكىي جۆراوجۆرى جە ولاتە ئوروپاپەكانە جەژنەو ئى رۆيە گىرىو و چى جەژنەنە رىز جە فرەزوانى گىرىو و بانگەشە كرىو پەي پارىزناى فرە زوانى و فىزىبەي چىزوانى. ھەر پى بۆنەو پەيوازەن كە ئىمەيچ بەشدارى ئى جەژنا بىمى و چالاكىەكاو وىما وزمى پالوو ئوروپاپەكا و پەي ئەشناساى و ھەرپاسە پەي پارىزناى زوانەكەيما ھەول و تەقلاو وىما وزمى ھەرمانە. پەر بەدل ئى رۆو جە گىردلايەتا پىرۆز بۆ. نىزىكەو ۸۰% ھەشەمەتوو دنياى دوەزوانى يان چىزوانىن. ئىنە پا مانانە كە چىزوانى دىاردىو گىردى و سىروشتى و مەروەلاوون بەلام تەكزوانى دىاردىو دەگمەن و مەرتەسكەن. ئا كەس و لايەنا كە ھىشتا چى واقىبەتەيە نىاوايىننە و يان گەسكەشا نىيەن بىاوانە و مەرمو تەكزوانى وىنا، يەكجار بە ھەلمەرە لوانى و جە دىمارۆنە سەرمەشا تەقو تەوئەنە سەختەكاو كۆسالانى و شاھۆيرە. بە تايبەت چى سەردەمەنە كە بە سەردەموو گۆبەلىزاسىونى نامى نرىو و يۆ جە تايبەتەندىكەكاش ئىزايى داين بە فرەزوانى، مەرم وىناى بە تەكزوانىمە شوئى(كابوس)ش ئىنا شۆنىو و ھىچىتەر!! يۆ جە تايبەتەندىكەكەرى ئى سەردەمىە دىاردەو كۆچكەردەي و ياكەفارىي ھەشەمەتوو گىلرگاكان كە بۆ بە ھۆكاروو بەوجوونامەي گىلرگەي فرەزوانى. ئى دىاردە، دىادىو گىلرگەي تازەن و سەرنجوو كۆمەلشەناسەكاش پەي لاو وىش ھۆركشەن و پەيچۆرىي فرىش سەرمو كرىا. چى پەيچۆرىانە فرەزوانى ئىزايى تايبەتوو وىش ھەن و زانايو وىروو كۆمەلشەناسى ئى ئىزايچشە پەنە مەئا.

---فرەزوانى چىشەن و تايبەتەندىكەكاش كامىنى ئەلف. تاكى فرەزوان:

فرەزوان يان چىزوان بە تاكىو يان ئانزانو وچىو، كە توانايى ئەنەياو و قسەكەردەي بە لاي كەمەوە دوئى يان چىن زوانىش ھەن و مەلوو جە وىمەرى جۆراوجۆرى زىواى روانەشەنە بەكارشا بارو. ئىنە لاي كەموو ئى بەھرمەندىنە و پەي نا تاكانە كە جە وانى و نويسەي بى بەشەنى. ئا تاكا كە جە وانى و نويسەيچ بەھرمەندىنى، جىا جە ئەنەياو و قسەكەردەي، تاوا پا زوانا بواناوە و بنويسايچ.

ھۆكارىي فىزىبەي تاكى فرەزوانى فرىنى، پەي نمونەي:

فىرگە: زارۆلىو ھەورامى زوان كە جە مەريوانەنە ملو فىرگە، مجبورەن زوانى فارسى، كە زوانو دەسەلاتىن فىر بۆ. ھامكات چەنى نانەيە پىوئەندى روانەش ھەن چەنى زارۆلى سۆرانى زوانى و چاڭئىشاىو سۆرانى فىر بۆ. گىلرگەي تىكەلاو: جە گىلرگىوئەنە كە فرەزوانى دىاردىو ئاساين و تەنەنەت ھامساي دىوا بە دىوار زوانىتەرش ھەن و روانە پىوئەندى كۆمەلايەتەش چەنى ھامساكەيش ھەن، ھۆكارىون پەي فىزىبەي زوانو ھامساكەيش. كۆچبەرى: ئا كۆچبەرا كە بە ھەر ھۆكارىو ولاتوو وىشا مازا جىباى و جە ولاتىو غەرىبەنە گىساو، مەجبورنى زوانو ئا ولاتىبە فىرى با، بەلام يانەنە و دلئ وىشانە ھەر بە زوانى ئەدايى وىشا بەينو و وىشانە و چەنى زارۆلەكاشا قسى كەرا.

ھاندەرى(انگىزە): تاكىو كە وىش پەنەش وەشەن يان بەرنامىو تايبەتەش پەي ئايەندەيش ھەن و ملو زوانىو دىايكرىا فىر بۆ. ب. مەحال يان شارى فرەزوان:

بىيە مەروەلاو دوئى يان چىن زوانى جە مەحالئىوئەنە كە روانە ئى زوانا بەكار ميا، چ دلئ خانەوادەكانە چ دلئ گىلرگەنە. مەريوان و ھەلمەجە دوئى نمونىنى كە ھەم ھەورامى و ھەم سۆرانى پالوو يۆينە بىيشا ھەن و ھەم يانەنە و ھەم گىلرگەنە شان بەشانەموو يۆ ھەرمانەشا پە كرىو.

پ. ولات يان قەوارەي سىياسى فرەزوان

رەسمىەتى ئىدارى و كۆمەلايەتى و مېدىيى(دەنگورەنگىاوانەرى) دوئى يان چىن زوانى جە مەحالئىوئەنە يان شارىو تىكەلەنە يان جە چوار چىو قەوارىو سىياسىنە. چى ياكەنە پەي نمونەي تابلوى جاڭكە، دووكان و بازارەكا، ئىدارە و ھەرمانگاكا، نامى ئىدارىي، نويسىاي رانەرمانىي(دستورالعمل) پەي بەكارئاردەي دەواودەرمانى و كەلوپەيلى و... بە چىنە زوانى منويسىا و وچىا. سويس و بلژىك و... نمونى ئى ولاتانى.

جە كۆتايىنە واتەو زانايو وىروو پەرومەردەي جە وىر نەكەرمى كە ماچا: زاناي ھەر زوانىو، كرىلئىون پەي كەردەيەو دنيايە تازى و ھەر ھەنگىو تازەي. ھەر ئانزانو كە چىن زوانى بزاتو، پىسەن بىيە چىن ئانزانە جە جەسئەنە.

موختار كەرىمى

ئالمان- ۲۰۲۰.۰۹.۲۶